

UCHWAŁA

Dnia 21 czerwca 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Józef Iwulski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Bohdan Bieniek

SSN Zbigniew Korzeniowski

Protokolant Paulina Mizerska

w sprawie z odwołania S. G.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Gdańsku

z udziałem M. B.

o ustalenie podlegania ustawodawstwu polskiemu w zakresie ubezpieczeń

społecznych i wydanie zaświadczenia w stosunku do M. B.,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 21 czerwca 2023 r.,

zagadnienia prawnego przekazanego postanowieniem Sądu Apelacyjnego w Gdańsku

z dnia 2 lutego 2023 r., sygn. akt III AUa 1293/22,

czy uchylenie przez sąd pierwszej instancji zaskarżonej decyzji organu rentowego oraz przekazanie sprawy organowi rentowemu do ponownego rozpoznania na podstawie art. 477¹⁴ § 2¹ k.p.c. następuje w postaci wyroku, a w razie pozytywnej odpowiedzi na powyższe pytanie:

czy w przypadku uchylenia przez sąd pierwszej instancji zaskarżonej decyzji organu rentowego i przekazania sprawy organowi rentowemu do ponownego rozpoznania na podstawie art. 477¹⁴ § 2¹ k.p.c. w sprawie, w której zaskarżona decyzja nie dotyczy przedmiotu wymienionego w hipotezie tego przepisu, sąd drugiej instancji (stwierdzając wystąpienie stanu określonego hipotezą art. 386 § 4 k.p.c.) uchyla zaskarżony wyrok i poprzedzającą go decyzję organu rentowego oraz przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania bezpośrednio organu rentowemu na podstawie art. 477^{14a} k.p.c.

podjął uchwałę:

1. Uchylenie przez sąd pierwszej instancji zaskarżonej decyzji organu rentowego oraz przekazanie sprawy temu organowi do ponownego rozpoznania na podstawie art. 477¹⁴ § 2¹ k.p.c. następuje wyrokiem.

2. Uchylenie przez sąd pierwszej instancji zaskarżonej decyzji organu rentowego i przekazanie sprawy temu organowi do ponownego rozpoznania z naruszeniem art. 477¹⁴ § 2¹ k.p.c. samodzielnie nie uzasadnia uchylenia zaskarżonego apelacją wyroku sądu pierwszej instancji i poprzedzającej go decyzji organu rentowego oraz przekazania sprawy do ponownego rozpoznania bezpośrednio organowi rentowemu na podstawie art. 477^{14a} k.p.c. Możliwość zastosowania art. 477^{14a} k.p.c. powinna być ograniczona do sytuacji wyjątkowych, gdy oprócz przesłanek z art. 386 § 2 lub § 4 k.p.c. wystąpiły takie wady decyzji organu rentowego, że nie było możliwe ich naprawienie w postępowaniu sądowym.

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 29 czerwca 2021 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych, Oddział w Gdańsku wycofał zaświadczenie A1 potwierdzające, że w okresie od 26 maja 2014 r. do 9 czerwca 2014 r. w odniesieniu do M.B. (ubezpieczony) jako pracownika S.G. prowadzącego działalność gospodarczą PHU G. w T. (płatnik składek) ma zastosowanie ustawodawstwo polskie z zakresu zabezpieczenia społecznego. Równocześnie ZUS stwierdził, że z uwagi na podleganie ustawodawstwu belgijskiemu, w okresie tym do ubezpieczonego nie ma zastosowania ustawodawstwo polskie.

Sąd Okręgowy - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Gdańsku wyrokiem z dnia 14 czerwca 2022 r. uchylił zaskarżoną decyzję i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych.

Sąd pierwszej instancji ustalił, że płatnik składek na terenie kraju prowadzi działalność gospodarczą polegającą na sprzedaży materiałów bhp i materiałów spawalniczych, a także na prowadzeniu robót budowlanych. W latach 2012-2017 płatnik osiągał w Polsce dużo mniejsze obroty aniżeli poza granicami kraju. Również liczba pracowników wykonujących pracę w Polsce była znacznie mniejsza niż pracowników pracujących poza granicami kraju. Płatnik wykonywał usługi spawalnicze i wykończeniowe, między innymi na terenie w A. Zakład Ubezpieczeń Społecznych wydał na rzecz ubezpieczonego zaświadczenie A1 dotyczące podlegania ustawodawstwu polskiemu w odniesieniu do zabezpieczenia społecznego pracownika. Zaświadczenie wydano na okres pracy w S. w A. od 26 maja 2014 r. do 25 maja 2015 r., a później skrócono od 26 maja 2014 r. do 9 czerwca 2014 r. Następnie Zakład Ubezpieczeń Społecznych pismem z dnia 24 sierpnia 2021 r. poinformował o wyłączeniu ubezpieczonego z polskiego ustawodawstwa w okresie od 26 maja 2014 r. do 9 czerwca 2014 r., które zostało doręczone zbiorczo belgijskiej instytucji ubezpieczeniowej w dniu 1 września 2021 r. Na pismo to organ rentowy nie otrzymał odpowiedzi. W dniach 6 i 7 września 2021 r. organ rentowy zwrócił się do instytucji belgijskiej z zapytaniem o okres, w którym ubezpieczony będzie objęty belgijskim systemem ubezpieczenia społecznego oraz zwrócił się o udzielenie informacji o niemożliwości objęcia ustawodawstwem belgijskim oraz czy w tych przypadkach możliwe jest zawarcie umowy wyjątkowej. Zapytanie to pozostało bez odpowiedzi.

Sąd Okręgowy wywiódł, że zaskarżona decyzja została wydana przedwcześnie, bowiem nie dopełniono w sposób prawidłowy procedury uzgodnieniowej między instytucjami ubezpieczeniowymi w zakresie właściwego ustawodawstwa mającego zastosowanie wobec ubezpieczonego. Sąd uznał, że samo skierowanie przez polski organ rentowy pisma do belgijskiej instytucji ubezpieczeniowej o wyłączeniu ubezpieczonego z polskiego ustawodawstwa w okresie od 26 maja 2014 r. do 9 czerwca 2014 r. nie wyczerpało tej procedury, co spowodowało konieczność uchylecia zaskarżonej decyzji. Sąd Okręgowy przyjął, że podstawowa zasada systemu koordynacji zabezpieczeń społecznych, niepozwalająca na objęcie danej osoby więcej niż jednym ustawodawstwem, a z drugiej strony - na wyłączenie jej z podlegania jakimukolwiek ustawodawstwu -

sprzeciwia się takiemu procedowaniu przez instytucje właściwe Państw Członkowskich, a także sądy, w wyniku którego dana osoba - objęta wcześniej zaświadczeniem A1, zostaje wyłączona z systemu ubezpieczeniowego jednego Państwa Członkowskiego, przy jednoczesnym braku włączenia do systemu innego Państwa Członkowskiego. Sąd Okręgowy stwierdził, że brak odpowiedzi instytucji belgijskiej nie oznacza, iż instytucje polska i belgijska uzgodniły stanowisko w przedmiocie wyłączenia ubezpieczonego z podlegania ustawodawstwu polskiemu i objęcia go we wskazanym okresie ustawodawstwem belgijskim. Sąd pierwszej instancji podniósł, że wydanie decyzji o ustaleniu ustawodawstwa właściwego musi poprzedzać wymagana procedura, a jej brak (niemożliwy do "naprawienia" w postępowaniu sądowym) oznacza, że organ rentowy, nie uzyskując stanowiska instytucji właściwej państwa świadczenia pracy przez ubezpieczonego przez okres 14 dni, dokonał samodzielnej oceny stosunku prawnego stanowiącego tytuł ubezpieczenia społecznego w innym Państwie Członkowskim wobec osoby wnoszącej o ustalenie właściwego ustawodawstwa. Tego rodzaju rozstrzygnięcie nie tylko leży poza kompetencją organu rentowego, ale także nie stanowi decyzji co do istoty sprawy, którą wywołał wniosek o ustalenie ustawodawstwa mającego zastosowanie do zainteresowanego, obligujący do porozumienia z instytucją właściwą państwa wykonywania pracy.

Apelację od tego wyroku wywiódł organ rentowy, zarzucając naruszenie przepisów prawa materialnego, to jest art. 16 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) Nr 987/09 z dnia 16 września 2009 r. dotyczącego wykonywania rozporządzenia (WE) Nr 883/04 w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz.U.UE.L.2009.284.1 z dnia 2009.10.30 ze zm.; dalej: rozporządzenie 987/09 albo rozporządzenie wykonawcze), przez jego błędną wykładnię i uznanie, że organ rentowy nie zastosował właściwej procedury ustalenia tymczasowego ustawodawstwa oraz nie kontaktował się z właściwą zagraniczną instytucją ubezpieczeniową, a także naruszenie prawa procesowego, to jest art. 477¹⁴ § 2¹ k.p.c., przez jego niewłaściwe zastosowanie uwidaczniające się w uchyleniu zaskarżonej decyzji i przekazaniu sprawy do ponownego rozpoznania organowi rentowemu, podczas gdy procedura została przeprowadzona prawidłowo oraz art. 477¹⁴ § 1 k.p.c., przez jego pominięcie i niezastosowanie w

sprawie, uwidaczniające się w braku oddalenia odwołania, mimo braku podstaw do jego uwzględnienia z uwagi na prawidłowość wydania zaskarżonej decyzji.

Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Gdańsku powziął istotną wątpliwość czy uchylenie zaskarżonej decyzji organu rentowego przez Sąd pierwszej instancji na podstawie art. 477¹⁴ § 2¹ k.p.c. następuje w postaci wyroku, czy też postanowienia. W związku z tym postanowieniem z dnia 2 lutego 2023 r. przedstawił Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia rozpoznawane zagadnienie prawne. Sąd drugiej instancji stwierdził, że art. 477¹⁴ § 2¹ k.p.c. statuuje kompetencję sądu pierwszej instancji do uchylenia decyzji organu rentowego, od której zostało złożone odwołanie do sądu ubezpieczeń społecznych oraz do przekazania sprawy do ponownego rozpoznania organowi rentowemu, ograniczając możliwość wydania orzeczenia o charakterze kasatoryjnym do decyzji, których przedmiotem jest nałożenie na ubezpieczonego zobowiązania, ustalenie wymiaru tego zobowiązania lub obniżenie świadczenia, przy wystąpieniu przesłanki w postaci wydania decyzji z rażącym naruszeniem przepisów o postępowaniu przed organem rentowym.

Sąd Apelacyjny wywiódł, że w postępowaniu odrębnym w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych zasadą jest orzekanie przez sąd merytorycznie o oddaleniu odwołania w razie braku podstaw do jego uwzględnienia (art. 477¹⁴ § 1 k.p.c.) lub uwzględnieniu odwołania przez zmianę zaskarżonej decyzji w całości lub w części i orzeczeniu co do istoty sprawy (art. 477¹⁴ § 2 k.p.c.). Celem postępowania z zakresu ubezpieczeń społecznych jest bowiem z jednej strony kontrola legalności decyzji organu rentowego, a z drugiej zaś załatwienie sprawy co do istoty, czyli rozstrzygnięcie o prawie, obowiązku lub roszczeniu odwołującego się, o którym organ rentowy rozstrzygnął w zaskarżonej decyzji. Nie budzi wątpliwości, że w przypadku wydania przez sąd pierwszej instancji orzeczenia merytorycznego rozstrzygającego istotę sprawy, przyjmuje ono postać wyroku. Natomiast przewidziane w art. 477¹⁴ § 2¹ k.p.c. uchylenie zaskarżonej decyzji organu rentowego stanowi orzeczenie o charakterze kasatoryjnym. Nie dochodzi bowiem do merytorycznego rozstrzygnięcia o prawie, obowiązku lub sytuacji prawnej strony, lecz do wyeliminowania z obrotu prawnego zaskarżonej decyzji i przekazaniu sprawy do ponownego rozpoznania organowi rentowemu. Z kolei postanowienia

wydawane - zgodnie z art. 354 k.p.c. - wówczas, gdy Kodeks nie przewiduje wydania wyroku lub nakazu zapłaty, są decyzjami procesowymi sądu, które nie mają charakteru rozstrzygnięć merytorycznych, poza postanowieniami co do istoty sprawy w postępowaniu nieprocesowym.

Sąd pytający przedstawił, że uchylenie decyzji organu rentowego jest orzeczeniem kasatoryjnym, nierozstrzygającym merytorycznie o istocie sprawy. Analiza przepisów regulujących postępowanie odrębne w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych wskazuje na to, że orzeczenia takie zapadają w postaci postanowień (art. 477⁹ § 3¹ zdanie drugie i art. 477¹⁴ § 4-6 k.p.c.). Z tego względu zasadne byłoby uznanie, że uchylenie zaskarżonej decyzji organu rentowego orzeczeniem kasatoryjnym powinno nastąpić w postaci postanowienia. W ocenie Sądu pytającego nie występują - w odniesieniu do charakteru orzeczenia - okoliczności, które w odmienny sposób nakazywałyby oceniać charakter regulacji z art. 477¹⁴ § 2¹ k.p.c. oraz z art. 477⁹ § 3¹ zdanie drugie i art. 477¹⁴ § 4-6 k.p.c., co uzasadniałoby przyjęcie, że orzeczenia wydawane na podstawie tych przepisów powinny przybierać inną postać. Zdaniem Sądu drugiej instancji okolicznością relewantną w płaszczyźnie spójności systemowej postępowania odrębnego w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych jest właśnie kasatoryjny charakter orzeczenia sądu pierwszej instancji. Ponadto Sąd pytający wskazał na podobieństwo konstrukcyjne art. 477¹⁴ § 2¹ k.p.c. do art. 477⁹ § 3¹ zdanie drugie i art. 477¹⁴ § 4-6 k.p.c.

Z drugiej jednak strony Sąd pytający dostrzegł, że w przepisach postępowania odrębnego w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych przewidujących możliwość uchylenia zaskarżonej decyzji, mowa jest nie tylko o uchyleniu zaskarżonej decyzji i przekazaniu sprawy organowi rentowemu do ponownego rozpoznania, ale również o umorzeniu postępowania. Umorzenie postępowania następuje zaś postanowieniem (art. 355 k.p.c.). Odmienne - w odniesieniu do konieczności umorzenia postępowania - konstrukcje art. 477¹⁴ § 2¹ i art. 477⁹ § 3¹ zdanie drugie oraz art. 477¹⁴ § 4-6 k.p.c. uzasadniałyby zatem przyjęcie, że uchylenie zaskarżonej decyzji organu rentowego na podstawie art. 477¹⁴ § 2¹ k.p.c. następuje wyrokiem. Zarazem Sąd Apelacyjny dostrzegł, że spójność systemowa, z uwzględnieniem kasatoryjnego charakteru orzeczenia z

art. 477¹⁴ § 2¹ k.p.c., wskazywałaby na możliwość umorzenia postępowania również i w przypadku uchylenia przez sąd pierwszej instancji decyzji organu rentowego na podstawie tego przepisu z tym, że umorzenie postępowania nastąpiłoby w tym przypadku na podstawie art. 355 k.p.c.

Sąd pytający uznał również, że nie daje jednoznacznej odpowiedzi na pytanie o postać orzeczenia, umiejscowienie art. 477¹⁴ § 2¹ k.p.c. w jednostce redakcyjnej między jednostkami regulującymi orzeczenia o charakterze merytorycznym przyjmującymi postać wyroku a orzeczeniami o charakterze kasatoryjnym przyjmującymi postać postanowień.

Ponadto Sąd drugiej instancji wskazał na rozbieżność orzecznictwa sądów okręgowych w kwestii przyjmowanej formy rozstrzygnięć wydawanych na podstawie art. 477¹⁴ § 2¹ k.p.c.

Sąd pytający stwierdził, że odpowiedź na pierwsze z przedstawionych zagadnień prawnych jest istotna dla rozstrzygnięcia sprawy, gdyż forma orzeczenia sądu pierwszej instancji wydanego na podstawie art. 477¹⁴ § 2¹ k.p.c. determinuje rodzaj środka odwoławczego a w konsekwencji postępowanie przed sądem drugiej instancji oraz formę orzeczenia i możliwe rozstrzygnięcia tego sądu. W przypadku bowiem uznania, że sąd pierwszej instancji na podstawie art. 477¹⁴ § 2¹ k.p.c. wyrokiem uchyła zaskarżoną decyzję i przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania organowi rentowemu, rodzi się pytanie, czy zastosowanie tego przepisu przez sąd pierwszej instancji poza jego zakresem przedmiotowym powoduje, że sąd drugiej instancji - w przypadku wystąpienia stanu przewidzianego w art. 386 § 4 k.p.c. - uchyła zaskarżony wyrok oraz poprzedzającą go decyzję organu rentowego i przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania bezpośrednio organowi rentowemu, czy też zasadne jest w takim przypadku oddalenie apelacji.

Sąd Apelacyjny podniósł przy tym, że nie budzi jego wątpliwości, iż decyzja, której przedmiotem jest określenie ustawodawstwa właściwego z zakresu zabezpieczenia społecznego, nie stanowi decyzji nakładającej zobowiązanie, ustalające wymiar zobowiązania czy też obniżającej świadczenie. Nie jest uzasadnione kwalifikowanie decyzji organu rentowego dotyczącej wycofania zaświadczenia A1 oraz określenia ustawodawstwa właściwego z zakresu zabezpieczenia społecznego jako zaliczającej się do kategorii decyzji

wymienionych w art. 477¹⁴ § 2¹ k.p.c. Pomijając zatem inne kwestie związane z przesłankami zastosowania art. 477¹⁴ § 2¹ k.p.c., nie jest możliwe uchylenie przez sąd pierwszej instancji zaskarżonej decyzji w przedmiocie wycofania zaświadczenia A1 i stwierdzenia, że do danego podmiotu nie ma zastosowania ustawodawstwo polskie z zakresu zabezpieczenia społecznego na podstawie tego przepisu z uwagi na to, że zaskarżona decyzja nie należy do kategorii wymienionych w art. 477¹⁴ § 2¹ k.p.c.

Zarazem sąd pytający podkreślił przeznaczenie art. 477^{14a} k.p.c. służącego rozwiązywaniu sytuacji, w których ze względu na zakres kompetencji sądu ubezpieczeń społecznych, przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania sądowi pierwszej instancji nie może doprowadzić do usunięcia uchybień popełnionych przez organ rentowy. Należy jednak mieć na względzie, że przewidziana w art. 477^{14a} k.p.c. możliwość przekazania sprawy bezpośrednio organowi rentowemu powinna być ograniczona do sytuacji wyjątkowych, gdy oprócz przesłanek z art. 386 § 2 lub 4 k.p.c. wystąpiły takie wady decyzji organu rentowego, których naprawienie w postępowaniu sądowym nie jest możliwe. Do takiej sytuacji dochodzi w szczególności wówczas, gdy decyzja organu nie rozstrzyga o wniosku osoby ubezpieczonej bądź też rozstrzyga, ale w niepełnym zakresie, lub też, gdy wydana z urzędu decyzja jest przedwczesna w zakresie rozstrzyganej w niej materii.

Sąd drugiej instancji zauważył, że w sprawach, których przedmiotem jest ustalenie ustawodawstwa właściwego z zakresu zabezpieczenia społecznego, uchybienia organu rentowego w zakresie postępowania uzgodnieniowego z instytucją ubezpieczeniową innego państwa na etapie postępowania przed organem rentowym mogą stanowić o nierozpoznaniu istoty sprawy w rozumieniu art. 386 § 4 k.p.c. a w konsekwencji uzasadniać uchylenie przez sąd drugiej instancji zaskarżonego wyroku i poprzedzającej go decyzji organu rentowego oraz przekazanie sprawy organowi rentowego do ponownego rozpoznania na podstawie art. 477^{14a} k.p.c. Przywołując orzecznictwo Sądu Najwyższego, Sąd pytający stwierdził, że po poświadczeniu podlegania ubezpieczeniu społecznemu w Polsce na formularzu A1 organ rentowy, nie może bez wyczerpania trybu współpracy z instytucją ubezpieczeniową innego państwa członkowskiego wydać decyzji o niepodleganiu ubezpieczeniu społecznemu w Polsce. Samo poinformowanie o

wycofaniu albo o zamiarze wycofania zaświadczenia A1 nie prowadzi do wywołania skutku istotnego z punktu widzenia realizacji zasady z art. 11 ust. 1 rozporządzenia 883/04 oraz zabezpieczenia interesów pracownika, nie gwarantuje bowiem, że dana osoba zostanie rzeczywiście objęta systemem zabezpieczenia społecznego właściwym w świetle przepisów unijnych o koordynacji.

Zatem w przypadku stwierdzenia w sądowym postępowaniu odwoławczym, że decyzja organu rentowego nie została poprzedzona obligatoryjnym postępowaniem uzgodnieniowym z instytucją ubezpieczeniową innego państwa członkowskiego, uzasadnione jest wydanie wyroku kasatoryjnego na podstawie art. 477^{14a} k.p.c.

Sąd Apelacyjny przedstawił dalej, że w takiej sytuacji sąd drugiej instancji, uchylając zaskarżony wyrok oraz poprzedzając go decyzję organu rentowego, może przekazać sprawę do ponownego rozpoznania bezpośrednio organowi rentowemu. Wyrok sądu drugiej instancji wydany na podstawie art. 477^{14a} k.p.c. ma charakter kasatoryjny, podobnie jak orzeczenie sądu pierwszej instancji wydane w oparciu o art. 477¹⁴ § 2¹ k.p.c., w istocie zatem, w odniesieniu do uchylenia zaskarżonej decyzji organu rentowego i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania organowi rentowemu, orzeczenia te wywołują taki sam skutek. Eliminują one z obrotu prawnego decyzję organu rentowego, od której zostało wniesione odwołanie do sądu ubezpieczeń społecznych a rozpoznanie sprawy ponownie należy do organu rentowego, z uwagi na przekazanie mu przez sąd ubezpieczeń społecznych sprawy do ponownego rozpoznania. W obu zatem przypadkach rozstrzygnięcia sądowe mają taki sam charakter (kasatoryjny) i skutek (uchylenie decyzji organu rentowego i przekazanie mu sprawy do ponownego rozpoznania).

W tym kontekście Sąd pytający podniósł kwestię, czy w świetle powyższych okoliczności możliwe jest uznanie, że zastosowanie przez sąd pierwszy instancji art. 477¹⁴ § 2¹ k.p.c. poza zakresem przedmiotowym tego przepisu, przy jednoczesnym wystąpieniu okoliczności uzasadniających zastosowanie art. 477^{14a} k.p.c., nie uzasadnia oddalenia apelacji. Sąd drugiej instancji stwierdził, że zasadniczo sąd drugiej instancji oddał apelację, gdy zaskarżony wyrok sądu pierwszej instancji ostatecznie odpowiada prawu. Zarazem jednak Sąd pytający

argumentuje, że nie jest jego zdaniem zasadne uznanie, iż odpowiada prawu wyrok sądu pierwszej instancji uchylający zaskarżoną decyzję organu rentowego i przekazujący sprawę temu organowi do ponownego rozpoznania, wydany w sprawie, której przedmiot nie mieści się w katalogu wymienionym w treści art. 477¹⁴ § 2¹ k.p.c.

Z drugiej strony Sąd Apelacyjny przywołał odrębności występujące w postępowaniu w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, które dotyczą także rodzajów rozstrzygnięć wydawanych przez sąd ubezpieczeń społecznych. Sąd drugiej instancji może bowiem zgodnie z art. 477^{14a} k.p.c., uchylając zaskarżony wyrok oraz poprzedzającą go decyzję organu rentowego, przekazać sprawę do ponownego rozpoznania bezpośrednio organowi rentowemu. Zatem orzeczenie sądu drugiej instancji jest w odniesieniu do zaskarżonej decyzji tożsame z rozstrzygnięciem sądu pierwszej instancji. W wyniku uchylenia przez sąd drugiej instancji zaskarżonego wyroku dochodzi także do wydania rozstrzygnięcia treściowo odpowiadającego zawartemu w zaskarżonym wyroku, a w tym sensie wyrok sądu pierwszej instancji odpowiada rozstrzygnięciu sądu drugiej instancji.

Sąd drugiej instancji podkreślił także, że w postępowaniu apelacyjnym rozpoznaje się sprawę merytorycznie, sąd drugiej instancji orzeka zatem o istocie sprawy, a nie wyłącznie o zasadności zarzutów apelacji. Zarazem tożsamość rozstrzygnięć co do zasadności zaskarżonej decyzji z sądem pierwszej instancji uzasadniałaby oddalenie apelacji.

Sąd pytający dostrzegł, że konstrukcja uznania, iż zaskarżony wyrok odpowiada prawu odnosi się zasadniczo do płaszczyzny stosowania prawa materialnego i opiera się na stwierdzeniu, że wprawdzie sąd pierwszej instancji nie zastosował przepisów prawa w sposób prawidłowy, niemniej - nawet przy ich prawidłowym zastosowaniu - treść rozstrzygnięcia byłaby taka sama. Jednakże odrębność postępowania sądowego w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, także w aspekcie rodzajów rozstrzygnięć wydawanych przez sąd ubezpieczeń społecznych (zarówno pierwszej, jak i drugiej instancji), sprawia, że konfiguracja procesowa kształtować się może odmiennie niż w zwykłym procesie cywilnym. Uchylenie przez sąd drugiej instancji wyroku oraz poprzedzającej go decyzji i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania bezpośrednio organowi

rentowemu na podstawie art. 477^{14a} k.p.c. jest takie samo - w odniesieniu do zaskarżonej decyzji organu rentowego - jak rozstrzygnięcie sądu pierwszej instancji wydane na podstawie art. 477¹⁴ § 2¹ k.p.c. Sąd Apelacyjny przypomniał nadto, że w niektórych sytuacjach rażące naruszenie przepisów postępowania przed organem rentowym oznacza także wystąpienie nierozpoznania istoty sprawy, o którym mowa w art. 386 § 4 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Przed przystąpieniem do analizy przedstawionych zagadnień prawnych Sąd Najwyższy zwraca uwagę na szczególną formułę procesową w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych uregulowaną w art. 467 § 4 k.p.c., zgodnie z którym, jeżeli okaże się, że występują istotne braki w materiale, a jego uzupełnienie w postępowaniu sądowym byłoby połączone ze znacznymi trudnościami, przewodniczący może zarządzeniem zwrócić organowi rentowemu akta sprawy w celu uzupełnienia materiału sprawy. To samo dotyczy przypadku, w którym decyzja organu rentowego nie zawiera podstawy prawnej i faktycznej lub wskazania sposobu wyliczenia świadczenia. Przepis art. 467 § 4 k.p.c. stanowi obecnie uzupełnienie unormowań posiedzenia przygotowawczego (art. 205¹-205¹² k.p.c.), uwzględniające specyfikę postępowania w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych. Jego celem jest usprawnienie postępowania przez umożliwienie przewodniczącemu (sądowi) podjęcia niektórych działań w uproszczonym trybie poza rozprawą, co ma prowadzić do przyspieszenia rozpoznania sprawy. W toku czynności może w szczególności nastąpić usunięcie braków formalnych pism procesowych, w tym dokładniejsze określenie zgłoszonych żądań, wyjaśnienie stanowisk stron, ustalenie, jakie z istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy okoliczności są sporne między stronami, czy i jakie dowody należy przeprowadzić w celu ich wyjaśnienia oraz wyjaśnienie innych okoliczności, mających znaczenie dla prawidłowego i szybkiego rozstrzygnięcia sprawy (por. Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom. II. Artykuły 367-505(39), red. T. Wiśniewski, Warszawa 2021, art. 467).

Co do kontroli decyzji organu rentowego przez sąd pierwszej instancji Sąd Najwyższy podkreśla, że może ona nastąpić zarówno w czasie wstępnego badania sprawy, jak i na rozprawie. Zwrot akt organowi rentowemu na podstawie art. 467 § 4 k.p.c. ma na celu prawidłowe i szybkie rozstrzygnięcie sprawy wobec dostrzeżenia przez sąd pierwszej instancji braków w materiale sprawy bądź w zaskarżonej decyzji, które mogą zostać uzupełnione przez organ rentowy. Przyjmuje się, że na podstawie tego przepisu nie mogą być uzupełnione te wady, które decyzję organu rentowego dyskwalifikują w stopniu odbierającym jej cechy aktu administracyjnego jako przedmiotu odwołania, a więc gdy decyzja taka została wydana przez organ niepowołany lub w zakresie przedmiotu orzeczenia bez jakiegokolwiek podstawy w obowiązującym prawie materialnym, względnie z oczywistym naruszeniem reguł postępowania administracyjnego. W takich przypadkach decyzja jest bowiem bezwzględnie nieważna (nieistniejąca prawnie) i nie wywołuje skutków prawnych. Postanowienie sądu w tym trybie może być wydane również, gdy decyzja organu rentowego nie zawiera podstawy prawnej i faktycznej lub wskazania sposobu wyliczenia świadczenia (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 23 listopada 2011 r., III UZ 27/11, LEX nr 1129133).

Orzeczenie o zwrocie akt organowi rentowemu nie kończy jednak postępowania. Może spowodować, że organ rentowy zmieni zaskarżoną odwołaniem decyzję w całości lub w części, uwzględniając stanowisko odwołującego się. Wówczas sąd umorzy postępowanie w takim zakresie, w jakim organ rentowy uznał zasadność odwołania (art. 477¹³ § 1 k.p.c.). Jeżeli natomiast organ rentowy podtrzyma zaskarżoną decyzję, sąd - po przedstawieniu uzupełnionych akt - rozpozna sprawę, wydając orzeczenie stosowne do wyników postępowania - art. 477¹⁴ k.p.c. (uchwała Sądu Najwyższego z dnia 25 września 1997 r., III ZP 13/97, OSNAPiUS 1998 nr 5, poz. 156).

Wprowadzenie w art. 477¹⁴ § 2¹ k.p.c. nowej podstawy rozstrzygnięcia kasatoryjnego nie wyłącza możliwości wykorzystania przez sąd istniejącej dotychczas instytucji zwrotu sprawy organowi rentowemu w celu uzupełnienia istotnych braków w materiale sprawy na podstawie art. 467 § 4 k.p.c. (por. J. May: Postępowanie w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych po nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego, *Studia Iuridica Toruniensia* 2021 Tom

29, s. 212). W związku z tym sąd pierwszej instancji prawidłowo stosujący art. 476 § 4 k.p.c. ma możliwość usunięcia braków decyzji na wczesnym etapie rozpoznania sprawy, co eliminuje ewentualną późniejszą konieczność uchylecia decyzji na podstawie art. 477¹⁴ § 2¹ k.p.c.

Odnosząc się do wątpliwości Sądu pytającego, czy uchylenie przez sąd pierwszej instancji decyzji organu rentowego i przekazanie sprawy organowi rentowemu do ponownego rozpoznania na podstawie art. 477¹⁴ § 2¹ k.p.c. następuje w postaci (formie) wyroku, konieczne jest dostrzeżenie, że zgodnie z przyjętym przez Kodeks postępowania cywilnego podziałem orzeczeń i związaną z nim ich funkcją, sąd w toku procesu orzeka wyrokiem co do istoty sporu (co do *meritum*, merytorycznie), natomiast postanowieniem rozstrzyga nasuwające się kwestie natury proceduralnej (por. uchwała połączonych Izb: Izby Cywilnej oraz Izby Pracy i Ubezpieczeń Społecznych Sądu Najwyższego z dnia 6 marca 1972 r., III CZP 27/71, OSNCP 1973 nr 1, poz. 1). Przy czym dla oceny dopuszczalności i rodzaju środka zaskarżenia rozstrzygające znaczenie ma treść orzeczenia, a nie nadana mu forma. Błędne określenie formy ma bowiem drugorzędne znaczenie (zob. T. Zembruski: Dopuszczalność środków zaskarżenia w postępowaniu cywilnym, *Polski Proces Cywilny* 2022 nr 3, s. 437-476 oraz J. Szczechowicz: Dopuszczalność apelacji w procesie cywilnym - wybrane zagadnienia, *Studia Prawnoustrojowe* 2018 nr 42, s. 103). Nie umniejsza to wagi przedstawionego zagadnienia prawnego, gdyż - jak słusznie zauważył Sąd Apelacyjny - dbałość o prawidłową formę rozstrzygnięcia jest wskazana ponieważ decyduje o jednolitości w zakresie rodzaju środka zaskarżenia a następnie przebiegu postępowania przed sądem drugiej instancji, formy jego orzeczenia i możliwych rozstrzygnięciach.

Należy podkreślić, że przyjęty w polskim systemie model sądowego postępowania w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych ma na celu merytoryczne rozstrzygnięcie sprawy przez sąd pierwszej instancji, nie zaś wyłącznie kontrolę decyzji organu rentowego (zwrócił na to uwagę Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 19 lutego 2008 r., P 49/06, OTK-A 2008 nr 1, poz. 5). W ocenie Trybunału rola sądu ubezpieczeń społecznych nie ogranicza się do funkcji kontrolnych, chociaż polega przede wszystkim na rozpatrzeniu odwołania od decyzji organu rentowego, które staje się odpowiednikiem powództwa. Treść

odwołania limitowana jest jednak zakresem rozstrzygnięcia zawartego w decyzji (o ile decyzja taka jest wydana). W doktrynie wskazuje się też na charakter odwoławczy postępowania w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych (por. K. Weitz: *Postępowania sądowe w sprawach gospodarczych*, red. T. Wiśniewski, Warszawa 2007, s. 107). Za takim jego pojmowaniem przemawia kilka okoliczności. Za przedmiot postępowania to ma ocenę zgodności z prawem decyzji wydanej przez organ rentowy, zarówno w aspekcie materialnym, jak i formalnym a postępowanie dowodowe przeprowadzone przez sąd ma na celu ocenę merytorycznej trafności decyzji organu rentowego. Możliwość zwrotu akt sprawy organowi rentowemu podkreśla wzajemne powiązanie obu postępowań oraz ich stosunek następowania po sobie (zob. M. Cholewa-Klimek: *Postępowanie sądowe w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych*, Warszawa 2006, s. 236). Model postępowania w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych zakłada prejurysdykcyjność działania organu rentowego. Sądowe postępowanie cywilne toczące się po załatwieniu sprawy rentowej nie jest jednak kontynuacją postępowania administracyjnego. Jego celem nie jest bezpośrednia kontrola poprzedzającego go postępowania administracyjnego, lecz załatwienie sprawy co do istoty; ma ono doprowadzić merytorycznie do zakończenia sprawy wywołanej wniesieniem odwołania od decyzji. To tłumaczy, dlaczego w takim modelu postępowania odchodzi się od klasycznego modelu kasatoryjnej kontroli decyzji administracyjnej (M. Szymanowski: *Stan rzeczy jako podstawa orzeczenia w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych*, *Polski Proces Cywilny* 2017 nr 1, s. 65).

Nie budzi zatem wątpliwości charakter orzeczenia sądu pierwszej instancji rozstrzygającego w postępowaniu z zakresu ubezpieczeń społecznych, także w sposób dozwolony w art. 477¹⁴ § 2¹ k.p.c. Posiada ono charakter kontrolny, gdyż uchyla zaskarżoną decyzję, ale podstawą jego wydania jest rozważenie istoty sprawy, czyli z reguły o zasadności dochodzonego świadczenia (nieczęsto bowiem zdarza się, aby organ rentowy nakładał na ubezpieczonego "zobowiązanie", a jeszcze rzadziej, aby "ustalał wymiar tego zobowiązania"). Jest to więc orzeczenie o charakterze merytorycznym, zarówno w zakresie samego uchylecia zaskarżonej decyzji, jak i istoty sporu decydującej o przesłankach tego uchylecia. Powinno więc

przybrać postać (formę) wyroku. Powyższe stwierdzenie zgodne jest z poglądami wyrażanymi w doktrynie, które jednoznacznie uznają, że uchylenie przez sąd pierwszej instancji zaskarżonej decyzji organu rentowego oraz przekazanie sprawy organowi rentowemu do ponownego rozpoznania na podstawie art. 477¹⁴ § 2¹ k.p.c. następuje w wyroku. Argumentuje się, że zakończenie w sposób merytoryczny, postępowania cywilnego prowadzonego w sprawie z zakresu ubezpieczeń społecznych, gdy nie zachodzą podstawy do uwzględnienia odwołania, odbywa się przez (1) oddalenie odwołania (art. 477¹⁴ § 1 k.p.c.). Natomiast w razie uznania odwołania za uzasadnione (uwzględnienia odwołania) sąd: (2) zmienia zaskarżoną decyzję organu rentowego lub zaskarżone orzeczenie wojewódzkiego zespołu do spraw orzekania o niepełnosprawności - w części lub całości - i w tym zakresie orzeka co do istoty sprawy (art. 477¹⁴ § 2 k.p.c.); (3) nakazuje organowi rentowemu (wojewódzkiemu zespołowi do spraw orzekania o niepełnosprawności), wydanie w określonym terminie decyzji (orzeczenia) wyczekiwanych przez odwołującego się, względnie orzeka co do istoty sprawy (art. 477¹⁴ § 3 k.p.c.) albo (4) uchyla decyzję i przekazuje sprawę organowi rentowemu do ponownego rozpoznania (art. 477¹⁴ § 2¹ k.p.c.). Podnosi się, że wszystkie cztery sposoby zakończenia postępowania sądowego, mają charakter merytoryczny (obejmują *meritum* sprawy), a więc zapadają w formie wyroku (art. 316 k.p.c.), od którego przysługuje apelacja do sądu wyższej instancji - art. 367 § 1 k.p.c. W wewnętrznej strukturze art. 477¹⁴ k.p.c. jednoznacznie oddzielone są przepisy regulujące merytoryczne sposoby zakończenia postępowania sądowego (art. 477¹⁴ § 1, 2, 2¹ i 3 k.p.c.) od pozostałych jednostek redakcyjnych art. 477¹⁴ k.p.c., to jest § 4-6 dotyczących rozstrzygnięć o charakterze procesowym (por. D. Wajda [w:] P. Rylski (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, Warszawa 2022, komentarz do art. 477¹⁴, pkt 7-8, 11, 47). W innych opracowaniach uznaje się również, że orzeczenie o charakterze kasatoryjnym, wydane w oparciu o art. 477¹⁴ § 2¹ k.p.c. następuje w formie wyroku (zob. K. Gonera [w:] A. Marciniak (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Tom III. Komentarz do art. 425-729, Warszawa 2020, komentarz do art. 477¹⁴, nb. 1; Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. T. Wiśniewski (red.), Tom. II. Artykuły 367-505(39), Warszawa 2021, komentarz do art. 477¹⁴, pkt 3; E. Stefańska [w:] M. Manowska (red.), Kodeks postępowania

cywilnego. Komentarz aktualizowany. Tom I. Art. 1-477(16), Warszawa 2022, komentarz do art. 477¹⁴, pkt 11).

Ze względu na zakres zagadnień przedstawionych do rozpoznania, kwestie dotyczące prawidłowości postępowania organu rentowego w rozpoznawanej sprawie w zakresie konsultacji z instytucją właściwą Państwa Członkowskiego odnośnie do wycofania zaświadczenia A1 (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 września 2020 r., III UK 61/19, OSNP 2021 nr 6, poz. 69), pozostają poza obszarem rozważań Sądu Najwyższego. Podzielić należy więc tylko ocenę Sądu Apelacyjnego, że decyzja mająca taki przedmiot nie jest objęta zakresem stosowania art. 477¹⁴ § 2¹ k.p.c., gdyż przepis ten dotyczy wyłącznie decyzji "nakładających na ubezpieczonego zobowiązanie, ustalających wymiar tego zobowiązania lub obniżających świadczenie". Przesłanki stosowania tego przepisu doczekały się już jednolitej i utrwalonej wykładni w dość bogatym orzecznictwie Sądu Najwyższego (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 19 maja 2022 r., I USKP 130/21, LEX nr 3433258 i z dnia 9 maja 2023 r., III USKP 55/22, LEX nr 3559617 oraz postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 23 czerwca 2022 r., I USK 343/21, LEX nr 3455688). Konieczną przesłanką uchylenia decyzji przez sąd pierwszej instancji jest również jej wydanie z rażącym naruszeniem przepisów o postępowaniu przed organem, czyli naruszeniem przepisów prawa procesowego (również materialnego) o szczególnie dużym ciężarze gatunkowych, naruszeniem oczywistym, wyraźnym i bezspornym, niepozostawiającym wątpliwości (por. B. Rymkiewicz: Rozdział XI. Zmiany w postępowaniu odrębnym w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych [w:] K. Flaga-Gieruszyńska, R. Flejszar, M. Malczyk (red.), Nowelizacja Kodeksu postępowania cywilnego z 4.7.2019 r. w praktyce, Warszawa 2020; D. Wajda [w:] P. Ryłski (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, Warszawa 2022, komentarz do art. 477¹⁴, pkt 43, 45-46).

Nie powinno być wobec tego wątpliwości, że kasatoryjne orzeczenie sądu ubezpieczeń społecznych pierwszej instancji w przedmiocie uchylenia decyzji nakładającej na ubezpieczonego zobowiązanie, ustalającej wymiar tego zobowiązania lub obniżającej świadczenie, która została wydana z rażącym naruszeniem przepisów o postępowaniu przed organem rentowym i przekazanie

sprawy do ponownego rozpoznania organowi rentowemu na podstawie art. 477¹⁴ § 2¹ k.p.c., stanowi orzeczenie merytoryczne zapadające w formie wyroku.

Przyjęcie odmiennego poglądu i dopuszczenie możliwości uchylenia decyzji organu rentowego w postaci orzeczenia zapadłego w formie postanowienia powodowałoby poważne wątpliwości co do zaskarżenia tego rozstrzygnięcia zażaleniem. Brak jest bowiem przepisu szczególnego a zgodnie z art. 394 § 1 k.p.c. zażalenie do sądu drugiej instancji przysługuje na postanowienie sądu pierwszej instancji kończące postępowanie w sprawie. Takim rozstrzygnięciem nie jest orzeczenie o uchyleniu decyzji organu rentowego, skoro organ ten ponownie rozpoznaje sprawę, po czym może zmienić zaskarżoną odwołaniem decyzję w całości lub w części albo ją podtrzymać (por. uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 25 września 1997 r., III ZP 13/97, OSNAPiUS 1998 nr 5, poz. 156).

Rozstrzygnięcie drugiego z przedstawionych przez Sąd pytający zagadnień prawnych wymaga sięgnięcia do bogatego dorobku orzeczniczego Sądu Najwyższego, w którym została rozpoznana (i w zasadzie przesądzona) kwestia zakresu stosowania art. 477^{14a} k.p.c. i jego relacji do art. 386 § 4 k.p.c. W wyroku z dnia 7 stycznia 2010 r., II UK 148/09 (LEX nr 577847), Sąd Najwyższy uznał, że art. 477^{14a} k.p.c. nie ma bytu samodzielnego. Jego zastosowanie w pierwszej kolejności wymaga zaistnienia stanu określonego hipotezą art. 386 § 4 k.p.c., a więc przede wszystkim uwzględnienia apelacji. Uznanie przez sąd drugiej instancji, że apelacja nie zasługuje na uwzględnienie, oznacza zarazem, że nie ma podstaw do zastosowania art. 477^{14a} k.p.c. Innymi słowy, takie okoliczności, jak dostrzeżone braki w materiale przedstawionym przez organ rentowy, brak podstawy faktycznej zaskarżonej decyzji oraz brak przedstawienia sposobu wyliczenia kwoty wynikającej z decyzji mogą uzasadniać uchylenie przez sąd drugiej instancji zaskarżonej decyzji i przekazanie sprawy bezpośrednio organowi rentowemu do ponownego rozpoznania, ale tylko wtedy, jeśli zaistnieją przesłanki procesowe uzasadniające uchylenie wyroku sądu pierwszej instancji.

Z kolei, w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 19 listopada 2013 r., I UZ 40/13 (LEX nr 1555391) uznano, że aby możliwe było rozstrzygnięcie sądu drugiej instancji przekazujące sprawę do ponownego rozpoznania bezpośrednio organowi

rentowemu na podstawie art. 477^{14a} k.p.c., konieczne jest wystąpienie przesłanek uchylenia wyroku sądu pierwszej instancji określonych w art. 386 § 2 lub 4 k.p.c. Rozstrzygnięcie na podstawie art. 477^{14a} k.p.c. jest więc orzeczeniem dalej idącym i zawiera w sobie uchylenie wyroku sądu pierwszej instancji (art. 386 § 2 lub 4 k.p.c.)". Należy także przywołać postanowienie z dnia 7 lutego 2019 r., I UZ 51/18 (LEX nr 2618014), w którym Sąd Najwyższy podkreślił, że przyjmuje się, iż możliwość przekazania sprawy organowi rentowemu w trybie art. 477^{14a} k.p.c. powinna być ograniczona do sytuacji wyjątkowych, gdy oprócz przesłanek z art. 386 § 2 lub 4 k.p.c., wystąpiły takie wady decyzji organu rentowego, że nie było możliwe ich naprawienie w postępowaniu sądowym (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 5 lutego 2013 r., LEX nr 1555571; z dnia 30 września 2014 r., III UZ 9/14, LEX nr 1515151; z dnia 15 października 2015 r., I UZ 10/15, LEX nr 1817649 oraz z dnia 22 marca 2016 r., I UZ 42/15, LEX nr 2056857). Sąd Najwyższy przypomina, że sądy orzekające w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych zobowiązane są do szczególnej staranności przy ocenie sedna sporu. W konsekwencji art. 477^{14a} k.p.c. służy rozwiązywaniu sytuacji, w których - ze względu na zakres kompetencji sądu ubezpieczeń społecznych - przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania sądowi pierwszej instancji nie może doprowadzić do usunięcia uchybień popełnionych przez organ rentowy (por. postanowienie z dnia 28 czerwca 2016 r., I UZ 10/16, LEX nr 2099032). Zatem skorzystanie z art. 477^{14a} k.p.c. jest możliwe wówczas, gdy organ rentowy minął się z sednem sporu. W wyroku z dnia 17 września 2020 r., II UK 370/18 (LEX nr 3063103) Sąd Najwyższy podkreślił też, że sąd nie jest uprawniony do oceny zwykłych uchybień proceduralnych organu rentowego. W rezultacie działanie z art. 477^{14a} k.p.c. zastrzeżone zostało tylko do wypadków oczywistych, widocznych bez szczegółowej analizy stosowania norm procedury administracyjnej. Mając na uwadze dorobek orzeczniczy Sądu Najwyższego, można by więc uznać, że kwestia zakresu stosowania art. 477^{14a} k.p.c. i jego relacji do art. 386 § 4 k.p.c., nie budzą większych wątpliwości (zob. też postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 17 października 2011 r., I UZ 33/11, OSNP 2012 nr 21-22, poz. 274; z dnia 18 grudnia 2012 r., II UZ 58/12, OSNP 2014 nr 1, poz. 14 i z dnia 27 listopada 2014 r., III UZ 12/14, OSNP 2016 nr 8, poz. 109).

Poglądy te są akceptowane w doktrynie, w której - nawiązując do orzeczeń Sądu Najwyższego - uznaje się, że art. 477^{14a} k.p.c. ma zastosowanie w sytuacji, gdy istnieją istotne i obszerne braki w materiale dowodowym, które powinny być uzupełnione w postępowaniu przed organem rentowym (M. Klimas: Postępowanie sądowe w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, Warszawa 2013, s. 250; B. Suchacki [w:] K. Antonów (red.), A. Jabłoński (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie odrębne w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych. Komentarz, Warszawa 2014, komentarz do art. 477^{14a}, s. 250). Podkreśla się, że omawiany przepis ma zastosowanie wówczas, gdy przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania sądowi pierwszej instancji nie może doprowadzić do usunięcia uchybień popełnionych przez organ rentowy w toku postępowania administracyjnego. Nie chodzi przy tym o wady decyzji, które wynikają z naruszenia przepisów postępowania, bowiem te - zasadniczo - nie mają znaczenia dla kontroli prawidłowości rozstrzygnięcia o prawie lub obowiązku zawartego w decyzji organu rentowego, ale o sytuację, w której decyzja nie zawiera rozstrzygnięcia co do istoty sprawy. (K. Brzozowska: Postępowanie w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych [w:] A. Machnikowska (red.), System Prawa Cywilnego, T. 6, Warszawa 2022, nb. 331).

Podsumowując można stwierdzić, że art. 477^{14a} k.p.c. nie ma samodzielnego bytu, a jego zastosowanie wymaga zaistnienia stanu określonego hipotezą art. 386 § 4 k.p.c., a więc przede wszystkim uwzględnienia apelacji. W postępowaniu sądowym w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych wady decyzji administracyjnych spowodowane naruszeniem przepisów postępowania administracyjnego pozostają w zasadzie poza przedmiotem tego postępowania, a zainteresowanie sądu ubezpieczeń społecznych ograniczone jest do wad formalnych decyzji administracyjnej, które decyzję tę dyskwalifikują w stopniu odbierającym jej cechy aktu administracyjnego jako przedmiotu odwołania. Ze względu na szczególnie, kasatoryjny charakter orzeczenia, należy uznać, że możliwość przekazania sprawy organowi rentowemu w trybie art. 477^{14a} k.p.c. powinna być ograniczona do sytuacji wyjątkowych, gdy oprócz przesłanek z art. 386 § 2 lub 4 k.p.c., wystąpiły takie wady decyzji organu rentowego, których naprawienie nie było możliwe w postępowaniu sądowym. Generalnie chodzi o

"przypadki skrajne" i "sytuacje wyjątkowe", ale zarazem oczywiste, gdy organ rentowy minął się z sednem sporu, istnieją istotne i obszerne braki w materiale dowodowym itp.

Uchylenie przez sąd pierwszej instancji zaskarżonej decyzji organu rentowego i przekazanie sprawy temu organowi do ponownego rozpoznania z naruszeniem art. 477¹⁴ § 2¹ k.p.c. (na przykład poza zakresem przedmiotowym i podmiotowym objętym tym przepisem) samodzielnie nie uzasadnia więc uchylenia zaskarżonego apelacją wyroku sądu pierwszej instancji i poprzedzającej go decyzji organu rentowego oraz przekazania sprawy do ponownego rozpoznania bezpośrednio organowi rentowemu na podstawie art. 477^{14a} k.p.c. Możliwość zastosowania art. 477^{14a} k.p.c. powinna być ograniczona do sytuacji wyjątkowych, gdy oprócz przesłanek z art. 386 § 2 lub § 4 k.p.c. wystąpiły takie wady decyzji organu rentowego, że nie było możliwe ich naprawienie w postępowaniu sądowym. W przypadku błędnego (niezgodnego z art. 477¹⁴ § 2¹ k.p.c.) uchylenia wyrokiem przez sąd pierwszej instancji decyzji organu rentowego zaskarżonej odwołaniem i rozpoznania apelacji od tego wyroku, sąd drugiej instancji - oprócz rozważanych szerzej w uzasadnieniu przedstawionych zagadnień - możliwości oddalenia apelacji lub uchylenia zaskarżonego wyroku i poprzedzającej go decyzji i przekazania sprawy organowi rentowemu do ponownego rozpoznania na podstawie art. 477^{14a} k.p.c., ma możliwość uchylenia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania sądowi pierwszej instancji (z takimi rozstrzygnięciami, zaskarżonymi zażaleniem na podstawie art. 394¹ § 1¹ k.p.c., miał dotąd do czynienia Sąd Najwyższy; por. postanowienia z dnia 4 października 2022 r., II UZ 31/22, LEX nr 3491361; z dnia 11 października 2022 r., II UZ 22/22, LEX nr 3508453; z dnia 8 grudnia 2022 r., II UZ 34/22, LEX nr 3521796 oraz z dnia 11 stycznia 2023 r., II UZ 72/22, LEX nr 3459135).

Mając powyższe na względzie, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.

(I.T.)

[ms]

